

**EESTI LAMBAKASVATAJATE SELTS
VILLA TÖÖRÜHM**

**Villa ja villatööstuse
arengukava 2016-2036**

Villa ja villatööstuse arengukava on eraldi teostatav ja elluviidav kava, mis igati toetab lambakasvatuse arengut ning on sõltuv kasvatatava ja kasutatava villa mahtudest Baltimaades ja Skandinaavias.

Sügis 2015

Kogu lambakasvatuse arengukava eesmärk:

Kujundada lambakasvatusest veise ja seakasvatuse kõrval riikliku tähtsusega loomapidamisharu, milles on väärtustatud kõik lambakasvatusest saadavad saadused - vill, liha, nahk, piim, luud ja sarved, sõnnik.

Villa, kui olemasoleva ressursi, edasise kasutuse võimalused:

1. Arendada Eestis keskkonnasäästlik villatöötlemise tööstusharu, mis on tuntud ka väljaspool Eestit;
2. Kujundada Eesti villast tuntud kaubamärk kui kõrgekvaliteedilisest ja ökoloogilisest tootest.

Arengukava missioon

Anda villale tagasi tema ajalooline pärandkultuuriline väärtus ja säilitada ning kanda edasi villa järjepidevust.

Arengukava visioon

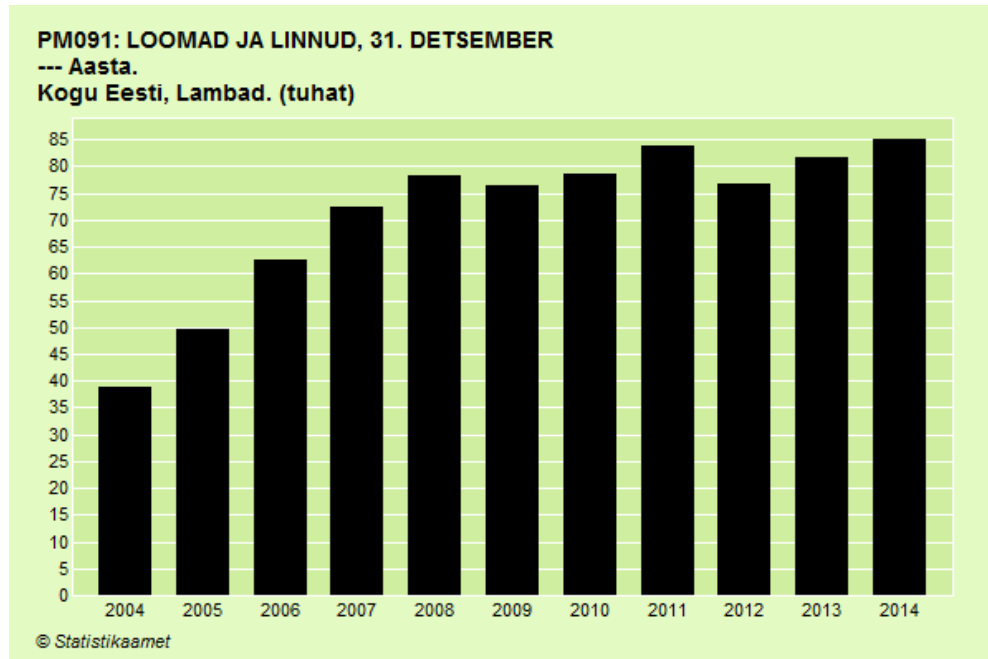
Lähtuvalt lambavilla omadustest, leida väljund selle maksimaalsele kasutamisele erinevates valdkondades, mis on osa meie pärandkultuuri järjepidevusest.

Villa töögrupi eesmärk:

Villa töögrupi põhiliseks ülesandeks on luua plaan ja tegevuskava, kuidas hetkel ebaseaduslikult maha maetav, põletatav ning vähest kasutust leidv vill, saaks uue hingamise ning leiaks kasutusala võimalikult paljudes sektorites (käsitöö, tekstiilitööstus, ehitus, põllundus).

1. Olukorra kirjeldus:

1.1. Lammaste arv Eestis (statistiline joonis – lisa 1 olukord viimase 10 aasta jooksul
PRIA (2015) andmetel on praegu Eestis ~ 85 000 lammast

Eestis on suur kasutamata potentsiaal lambakasvatusele.

1922. aastal oli Eestis 745 000 lammast (allikas: <http://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/TRUKISED/2013/trykis-mahelambakasvatus-2013.pdf>)

1.2. Hetkeolukorra kirjeldus

Hetkel on Eestis ca 85 000 lammast ja ca 1900 majapidamist, kus lambaid peetakse (lisa 1;2). Eesti aastane villatoodang on ca 2kg x 85 000 lammast = 170t. Samas on antud kogus jagunenud ca 1900 lambakasvataja vahel. Kõnealune kogus on jagatud kogu Eesti territooriumi peale ja sisaldab kõiki lambatõugusid eri vanuses ja eri värvuses. Keskmise lambakarja suurus on ca 50 lammast. Valdavalt peetakse lambaid liha saamise eesmärgil. Lammaste pidamistingimused ja seega ka villa kvaliteet on äärmiselt ebahühtlased. Lihatoogudelt saadav vill on oma omadustelt (villakiu läbimõõt, villakiu pikkus, säbarus jne) tekstiilitööstuse mõistes ebahühtlase kvaliteediga ja sellega ei soovita tegeleda, takistuseks on ka puudulik ja vananenud masinapark.

Tulenevalt logistilisest liigendatusest ja pakutatavatest väikestest kogustest, on villa kokkuost ja eksport raskendatud, kuid kohapeal tootmise arendamiseks on kogus arvestatav (Võrdluseks: Raasiku Villavabriku võimsus on ~40t aastas).

1.3 SWOT

Vill, kui tooraine: TUGEVUSED

- Lambakasvatuse edeneb tõusvas joones
- Riiklikud toetused villa kvaliteedi edendamiseks on olemas (lamba heaolutoetus)
- Looduslikud eeldused kvaliteetse villa saamiseks on olemas (palju liigirikast karjamaad, võimalik teha vihtasid jne)
- Villa hind on soodne
- Vill on naturaalne ja inimesesõbralik toormaterjal tekstiilitööstusele.
- Vill sobib soojusmaterjalide tootmiseks ehitusektorisse
- Järjest enam hinnatakse looduslikke materjale ja keskkonda säästvat tarbimist
- Käsitöölise suur huvi Eesti villa vastu
- Villa ökopesulaid ja -töötajaid on vähe terves maailmas, mis annab Eestile süsteemi loomisel väga hea stardipositsiooni
- Rohkelt ja hõlpsalt kõikvõimalikku infot internetist
- Lambakasvatavate huvi teha villast tuluallikas
- Võimalus lihtsalt reisida/äri teha EU maades

VÕIMALUSED

- Arendada lambakasvatusest looma ja seakasvatuse kõrvale riikliku tähtsusega loomapidamisharu
- Luua villa kogumise, ladustamise, sorteerimise, pesemise organisatsioon
- Luua villa kvaliteedistandardid
- Arendada välja erinevad koolitusprogrammid lambakasvatavatele ja pügajatele
- Kasutada ära EU-st tulevad investeeringute ja keskkonnatoetused ning luua riiklik villa kogumis/pesemis/värvimis/töötlemis süsteem
- Loodav süsteem peab olema ökoloogilistel alustel, mis annab võimaluse töödelda ka Euroopast tulevat villa
- Ehitada vajalik kompleks, kus saab eelpool nimetatud tegevusi teha ning vältida keskkonnakahjulikke ja keelatud tegevusi lambakasvatavate poolt
- Anda loodava süsteemi toodangule (lõng, heie, kraasvill, vilt) koostöös Eesti disainerite ja kunstnikega lisaväärtus naturaalse ja inimesesõbralike toodetena
- Luua tugev Eesti villa ja ökoloogilise toote (kauba)märk

NÕRKUSED

- Lambakasvatavate vähene huvi villa suhtes
- Vähe oskusteavet tööstusele sobiliku tooraine kasvatamiseks
- Vähe oskusteavet ökoloogilise töötlemissüsteemi loomiseks
- Lambakasvatuse-haridus/kogemus on väga Eesti-keskne ja raskesti kättesaadav
- Seadusandlus puudulik
- Puuduvad teadmised villa standarditest ja oskused villa vastavalt sorteerida
- Pole kehtestatud standardeid villa hindamiseks
- Puudub villa tööstuslik pesemisvõimalus
- Kohalik villavabrik (Aade Lõng OÜ) ei ole huvitatud kohalikust lambavillast (~ 10% toodangu mahust)
- Väikeste villavabrikute seadmed on aegunud ja sobivad rohkem turismiatraktsiooniks
- Uue süsteemi loomine on kulukas
- Vill maetakse maha või põletatakse, mis on keskkonnakahjulik ja keelatud tegevus ((EÜ) nr 1069/2009)
- Puudub villa kogumissüsteem
- Eestis ei ole välja kujunenud tugevat ärilist ühistegemiste traditsiooni
- ELaS reisidest ei ole välja arenenud pikaajalisi koostööprogramme
- Reisidel saadud infost ei ole koostatud (õppe)materjale

OHUD

- Lambakasvatavate vähene omavaheline koostöö, mis takistab oskusteabe levikut
- Kontaktid jäävadki personaalseteks ja kogemust ei jagata/kaasata
- Lambakasvatavate ja ametnike vähene koostöö tekitab olukorra, kus info ei liigu
- Ajamahukas, et leida ja suhelda kõigi toetusi pakkuvate asutustega
- Võtab aega enne, kui teadvustatakse uued võimalused
- Ei kaasata lambakasvatuse arendusse lõpptarbijat
- Villa ebahühtlus ja lamba tõugude mitmekesisus ei võimalda sorteerida, lähetada ja saada tasu kõrgema sordi villade eest
- Puudulik tootearendus
- Olematu turundustegevus

1.4 Villa töötlemine

1.4.1. Villa pügamine

Eestis on 5-8 professionaalset pügajat, neist osa pakub teenust põhikohaga ja osa hooajaliselt. Hooajaliselt kasutatakse ka rahvusvahelist tööjõudu. Pügajate vähesuse ja nende suure töökoormuse tõttu pole pügamisteenus kättesaadav lambakasvatajate vajaduste järgi. Eestis ei koolitata professionaalseid pügajaid ja ei nõuta pügajatelt kutsetunnistust.

1.4.2. Villa kokkuost

Eestis on müüdud villa rahvusvahelisele turule järgnevalt:

- 2013 aastal 60 t
- 2014 aastal 30 t
- 2015 aastal pole kokkuostu toimunud.

Hinnaks on olnud 30-50 euro senti. Sellise hinna on kujundanud villa madal kvaliteet, halb sorteerimine ja ladustamisoskus. Lambakasvatajate ja käsitöölise vahel liiguvad siseturul väikesed kogused käsitöövilla.

Kohaliku tööstuse ja võimalike ostjate jaoks teeb kohaliku villa tarvitamise keeruliseks selle hankimise logistika ja väikesed logistilised kogused.

Lambakasvatajale on probleemiks villast vabanemine ja selle eest kas või väikese hinna saamine. Eestis on villa eest siseturul makstav hind (0,5 - 1 euro kilost), mis on samas suurusjärgus ülejäänud Euroopa hindadega.

Täna ei ole Eestis kehtestatud lambavilla standardeid.

Põhiprobleem lambakasvatajale on töötlemisahela puudumine, lähtuvalt sellest pole võimalik villa realiseerida, kuna vabrik(ud) soovivad pestud villa. Sellest tekib omakorda probleem villa kvaliteediga, kuna realiseerimisvõimalus puudub, siis ei pöörata kvaliteedile tähelepanu ning võib nimetada ka vähest teadlikkust ja huvi villa kvaliteedi tõstmise teguritest.

1.4.3. Pesemine ja värvimine

Pesemisteenust pakub üks ettevõtte mille mahud ja kvaliteet Eesti mastaabis ei ole piisavad. Villa pestakse teenusena alla 1% villast.

Värvimisteenusega tegeleb Sindi Lanka AS, kuid nemad toovad (vaiba)villa sisse Uus-Meremaalt ja Inglismaalt. Lõnga saadavad Taani, Soome, Saksamaale, Hollandisse, Belgiasse ja Šveitsi. Kohalike tootjate villast ja selle värvimisest nad huvitatud ei ole. Raasiku Villavabrik värvib villa Belgias.

1.4.4. Käsitöömaterjali valmistamine

Töötlemisteenust pakuvad väikeveskid, mis täidavad hästi muinsuskaitse (masinad on pärit 19ndast sajandist) ja turismi funktsiooni. Kahjuks eelmainitud väikeveskid ei suuda täita nõutavat mahtu ja ka kvaliteeti. Suurema jõudlusega on Raasiku Villavabrik (OÜ Aade Lõng), kuid nemad eelistavad toorainena Uus-Meremaa ja Austraalia villa, kodumaise villa osakaal on ~ 10% tootmismahust. Raasiku villatööstuse masinapark on 50-60 aastat vana.

Viljandi Kultuuriakadeemia juurde valmib 2015/2016 talveks villavabrik, mis on eelkõige mõeldud tudengitele õppevahendina/katselaborina.

Tekstiilitööstustele ja käsitöölisele, tekstiilikunstnikele, -disaineritele ei ole kättesaadav kvaliteetne vill ning selle peamise põhjusena võime nimetada standardite, süsteemi ja villa arenduskava puudumist, mis tagaks villa ühtse kvaliteedi.

1.4.5. Muu eesmärgiga töötlemine

Tööstust, mis kasutaks toorainena villa kangaste, sisutus- või ehitusmaterjalide valmistamiseks, on Eestist viimase 20-25 aasta jooksul kadunud.

2. Villa töötlemist sätestav seadusandlus ja regulatsioonid

1. Põllumajandusministri 29. augusti 2009 a määrus nr 91 “Nõuded lamba ja kitse pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta” § 8 lõige 1: Lammast pügatakse vähemalt kord aastas ja lõige 2: Lammast võib pügada isik, kellel on sellekohased teadmised ja oskused.

2. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1069/2009

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:300:0001:0033:ET:PDF>), sätestab:

Lambavill on 3. kategooria materjal, mida tuleb kõrvaldada vastavalt määruse artiklile 14, mis tähendab et 3. kategooria loomseid kõrvalsaadusi võib töödelda selleks tunnustatud ettevõttes.

Töötlemise tulemusena saadud tooteid võib:

- põletada, koospõletada või kütusena põletada selleks tunnustatud ettevõttes;
- kasutada orgaaniliste väetiste või mullaparandusainete tootmiseks selleks tunnustatud ettevõttes;
- kasutada põllumajandusloomade sööda või lemmikloomatoidu tootmiseks selleks tunnustatud ettevõttes;

- ladestada tunnustatud prügilasse.
- põletada, koospõletada või kütusena põletada selleks tunnustatud ettevõttes;
- komposteerida või töödelda biogaasiks selleks tunnustatud ettevõttes.
Komposti/käärimisjääke saab:
 - turustada orgaaniliste väetiste või mullaparandusainetena kasutamiseks või nende tootmiseks selleks tunnustatud või teavitatud ettevõttes (v.a lõpp-kasutajad);
 - kasutada töötlemata (toore) lemmikloomatoidu tootmiseks selleks tunnustatud ettevõttes;
 - kasutada maapinnale laotamiseks, kui tegu on piima ja piimatoodetega (selleks teavitatud ettevõttes).

On tekkinud vastuoluline olukord, kus lambakasvatajatel on kohustus vähemalt kord aastas lammast pügada, neil on õigus villa töödelda, põletada, toota sellest väetist jne. Veterinaar- ja Toiduameti poolt tunnustatud ettevõttes, kuid selliseid ettevõtteid Eestis ei ole.

Eestis ei ole riiklikku villa kvaliteedi süsteemi ja riigi poolt tunnustatud EU Parlamendi ja Nõukogu määruse alusel ei ole loodud vastavat terviklikku süsteemi villa käsitlemiseks.

3. Arendustegevus

Villa süsteemne riiklikult juhitud arendustegevus puudub: keegi ei jälgi selle tooraine käitlemise ja kasutamise protsesse tervikuna. Maaeluministerium andis välja Eesti maaelu arengukava 2014–2020 raames määruse, millega said selgeks põllumajandus- ja toidusektori arenguks loodavate innovatsiooniklastrite toetuse tingimused, kuid klastrit, mille alla kuuluks villaga tegelemine, ei ole.

3.1.Uuringud

Eesti Maalamba Säilitus- ja Aretusseltsi poolt oli aastal 2006 läbi viidud Eesti maalamba villa esmane uuring. See oli ülevaatlik töö Eestis ja Soomes kasvatatavate põlislammaste villast, villaku koostisest, kiu tüüpidest, villa kvaliteedist ja omadustest ja on kokkuvõtlikult avaldatud ka projekti raames läbiviidud uuringuid kajastavas raamatus “Traditsiooniline lambakasvatus Eesti ja Soome rannikualadel ning saartel”. Uuringu eesmärgiks oli vastavalt sellele tulemustele sisse viia teatav villaku klassifitseerimine (kolm villatüüpi) ning välja pakkuda igale villatüübile sobivate toodete ring, et kogu vill saaks otstarbekalt kasutatud.

3.2.Koolitus

Koolitused on puudulikud ja mitteregulaarsed. Info kättesaadavus kaootiline. Koolitused

toimuvad info- ja õppepäevade korras. Villaentusiastid õpetavad huvilistele ketramist, pesemist, viltimist jne, kuid sihtgrupp on väike ja enamikke lambakasvatajaid ei puuduta. Koolitust vajavad lambakasvatajad, pügajad, sorteerijad.

3.3. Turundus ja kommunikatsioon

Praeguse seisuga sisuliselt kodumaise villa süsteemne turundus ja kommunikatsioon puudub.

On tekkinud vajadus ökoloogilise kompleksse süsteemi järgi, mis lahendaks Eesti jaoks Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruses (EÜ) nr 1069/2009, toodud nõuded. Samuti lahendaks see EV rahvusvahelised kohustused ning olukorra lambakasvatajate jaoks. See annab võimaluse reklaamida Eestit, kui ökoloogilist riiki ning väärtustada teadliku tarbimise tähtsust ja pakkuda teenust kogu Baltikumis, kui ka Skandinaavias.

4. Võimalikud lahendused:

Alljärgnevalt on ära toodud villa töögrupi põhilised teemad, millega on vaja arvestada.

4.1. Olemasolev vill

Leida parimad lahendused olemasoleva villa ära kasutamiseks. Olukorda aitab lahendada reguleeritud villa käitlemine, mis koosneb kogumisest, pesust ja töötlemisest.

Villa käitlemist ja kogumist teostab villatootjate organisatsioon, mille ülesandeks on villa kogumine üle Eesti, sorteerimine ja ladustamine. Rajada tuleb pesutööstus ning töötlev tööstus.

4.2. Lambavilla parendusprogramm

Koostada kava, kuidas tõsta olemasolevate lammaste villa kvaliteeti. Parenduse aluseks võtta eesti maalammas, kes tagab villa mitmekesisuse.

Villast kasusaamise võimalus suurendab samuti lambakasvataja huvi toota kvaliteetsemat villa.

4.3. Villa töötlemine

4.3.1. Villa pügamine

Kindlasti aitab villa kvaliteeti tõsta lammaste regulaarne ja asjatundlik pügamine.

Lammaste pügamine tuleb siduda uue/olemasoleva meetmega, mis võimaldab lammaste pügamist rahaliselt toetada.

Oluline on lambaid pügada kevadel ning sügisel, arvestada tuleb lamba omapäradega. Regulaarne pügamine ei lase villal viltuda ning väga määrduda.

Pügamise teenus on suhteliselt kallis, 2-3 € lamba kohta, kogumis- ja sorteerimisteenusena tuleks juurde 1-2€ lamba kohta. Sorteerimine toimub koheselt ning kotid märgistatakse andmetega villa, talu, pügaja jne kohta.

Selleks, et lambakasvataja oleks huvitatud selle tegemisest, tuleb siduda antud teenused toetusmeetmega.

4.3.2. Villa kokkuost

Kogumine ja sorteerimine käib vastavalt kehtestatud villa standarditele. Arvestatav lisatulu lambakasvatajale on 10-15% aasta tulust.

Villa kogumine ja sorteerimine toimub koheselt pügamise järel, selles saavad osaleda nii pügajad, kui ka lambakasvatajad.

Sarnaselt Norra kogemusele peaks talunikul olema võimalik kogu vill kokkuostu müüa. Selle hind sõltub villa kvaliteedist.

Kokkuostus või pügamise käigus toimub villa sorteerimine, kus erineva kvaliteediga kiud suunatakse sobivatesse töötlusprotsessidesse.

4.3.3. Pesemine ja värvimine

Töötlemiseks sobiva villa teekond läheb pesulasse, mis on loodud ökoloogilistel põhimõtetel (suletud pesusüsteem, ökoloogilised pesuained) ja edasi värvimisse või/ja töötlemisse.

4.3.4. Käsitöömaterjali valmistamine

Pestud vill läheb töötlemisse, kas siis kraasvillaks, heideks, lõngaks, vildiks või täite/ehitusmaterjaliks. Ka töötlemisel kasutatakse ökoloogilisi aineid, nii et kogu toodangule saab taotleda *ecolabeli*.

Selline tehas ja süsteem oleks lähiümbruse riikides ainulaadne ja tooks kindlasti teenusetellijaid ka väljastpoolt Eesti riiki.

Süsteemi võimsus peab olema ~miinimum 200-500 tonni aastas, siin on arvestatud nii Eesti nõudlust, kui ka välisurget.

Tehase lõpptoodanguga valmib: kraasvill, heie, lõng, vilt ja eri ehitusmaterjalid (soojustus vill, heliisolatsioon jne).

4.3.5. Villaste toodete uuskasutamine

Väärtustada majapidamistes ülejäänud ja mitte enam kasutust leidvad villased tooted ning toota sellest uuesti lõng, vatt, vatiin või mõni muu villane materjal või toode. Läbi selle on võimalik teadvustada inimesi villa eluringist ning propageerida keskkonnasäästlikku eluviisi. Samuti annab see võimaluse villaste tekstiilidega ettevõtetele oma tootmis- või löikeyäike uuesti realiseerida.

Teenust saab pakkuda nii Baltikumi, kui ka Skandinaavia turule.

5. Villa töötlemist sätestav seadusandlus ja regulatsioonid

Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi poolt koostatud "Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020" eelisarendatava kasvualana on ära märgitud "Ressursside efektiivsem kasutamine -näiteks materjaliteadus- ja tööstus, "tark maja", tervist toetav toit, keemiatööstus".

Villa puhul saame rääkida tekstiilitööstuse ja ehitusmaterjalide tootmise arendamisest.

Samuti toetavad antud arengukava loomist Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 ja Eesti säästva arengu riiklik strateegia "Säästev Eesti 21"

5.1. Kehtestamist vajavad regulatsioonid

5.1.1. Vormistada menetlusahel Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusele (EÜ) nr 1069/2009, mis käsitleb villaga ümberkäimist.

5.1.2. On oluline riiklikult fikseerida ühtsed standardid villale, mille alusel hakatakse villa kokku ostma ning sorteerima. Siia alla käib kindlasti villa puhtus, ühtlus, kiu jämedus ja pikkus (kõrgus).

Saab kasutada kirjandust nt. "Lambavill" 1943 ning võtta eeskujuna Norra ja Inglise süsteemidest, mis mõlemad on riiklikud.

5.1.3. Luua kutsetunnistuste süsteem pügamiseks ja villa sorteerimiseks ning töötlemiseks.

Pügajad saavad koolituse alusel kutsetunnistuse. Ka sorteerimise läbiviija peab olema saanud koolituse ning kutsetunnistuse. Mõlemad tunnistused tagavad, et tööstusele saadetakse vill on sorteeritud standardite järgi ja valmis töötlemiseks.

Standardid saavad aluseks villa sorteerimisele ning hinnastamisele. Villa pügamise ja sorteerimise nõue lähtub Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest (EÜ) nr 1069/2009 ja Põllumajandusministri 29. augusti 2009 a [määrus nr 91](#).

5.1.4. Muuta PRIA toetusüsteemi, nii et lambakasvatavad oleksid huvitatud kvaliteetse villa tootmisest, omavahel tuleb siduda pügamine ja toetusmeede.

6. Arendustegevus

Moodustada keskne komisjon, mis jälgib villa tootmise ja töötlemise süsteemi tervikuna, selgitab välja vajalikud uurimissuunad, tellib uuringud ja suunab uuringute tulemused arendustegevuse kaudu töösse.

6.1. Uuringud

6.1.1. Uuringud villa kvaliteedi kohta

On vajalik välja selgitada, milline on Eestis kasvavate lammaste villa värvus, villasalgu pikkus, taimse materjali sisalduvuse %, villakiu läbimõõt, niiskuse - ja lanoliinisaldus. Villa kvaliteet samal lambal kevadise pügamise ajal versus sügisene pügamine – Ka on vahet ja kui palju?

Villa jämedus – kui suur on villa osakaal säliga, kui palju ilma? Kohevus?

6.1.2. Villa ökoloogiline pesuprotsess

Tööstusliku villapesemise jaoks on väga täpselt vaja teada villakiu omadusi - pesuliinid on väljatöötatud vastavalt nendele omadustele, mida ülal nimetatakse. Seega tööstusliku pesemise eeldus on detailne pilt, meie villakiu olemusest.

6.1.3. Uuringud lambavilla standardide kaardistamiseks.

6.1.4. Uuringud villakiududele sobivaima rakenduse leidmiseks.

6.1.5. Valminud tekstiilmaterjalide omaduste uuringud ja tootearendus.

6.2. Koolitus

Villa kvaliteeti saab parandada lambakasvatavate koolitamisega ja seeläbi paremate pidamissüsteemide juurutamisega, mis omakorda annaks võimaluse pidada rohkem lambaid.

Tuleb koondada teadmised lambakasvatusest (nt. veebilehele) ning trükkida infomaterjale (viimane lambakasvatusest rääkiv raamat trükiti peale 30 aastast vahega 2012. aastal).

Sobiva tooraine kasvatamiseks ja villa standardite alusel sorteerimiseks on vaja luua koolitussüsteem, kus koolitatakse nii lambakasvatavaid, kui ka pügajaid

Selleks, et vill oleks töötlemiseks sobiv ja kvaliteetne, tuleb sellele tähelepanu pöörata juba lammaste pidamisel ning söötmisel.

Süsteemi osana on väga oluline, et ka lambapügajad on saanud koolituse villa kvaliteedinõuete kohta ning suudavad kohe teostada villa sorteerimise ning kogumise.

Luuu videomaterjalid, mis on internetis kättesaadavad kõigile.

6.3. Turundus ja kommunikatsioon

Villa märk:

5.1. Eesti vill

Luuu Eesti villale oma märk, mida saavad kasutada kõik lambapidajad ja käsitöölised, kes kasutavad Eesti villa või sellest valmistatud tooteid.

Pr. Anu Raud on lubanud tulla märgi loojaks ja patrooniks.

5.2. Ökoloogiline toode

Samuti tuleb luua märk toodangule, mis on tehase lõpptoodanguks. Kasutades ökoloogilist ja keskkonnasõbralikku töötlemist, saame anda toodetele lisaväärtuse, mida kinnitame märgiga “Ökoloogiline toode”.

Läbi viia teavituskampaania mõlema märgi olemasolust, tähendusest.

Turule jääb ilmselt alati olema ettevõtteid, kes ostavad odavalt ja müügiargumendina kinnitavad ostjale, jah, see on Eestis tehtud, Eesti materjal, eesti maalamba villast jne. Luua avalik märgiregister.

Osalemine välismessidel toote tutvustamise ja koostööpartnerite leidmise eesmärgil.

7. Koostööprojektid

Koostöö Eesti Kunstnike Liidu ja selle alaliitude Eesti Disainerite Liidu, Eesti Tekstiilikunstnike Liidu, Moekunstnike Ühenduse, Eesti Sisearhitektide Liidu, Eesti Kunstiakadeemia, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia, TÜ Haapsalu Kolledžiga, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnika Ülikool jne arendamiseks kohalikul lambavillal põhinevaid tooteid, mida saab valmistada tehase lõpptoodangust.

Nt vabaainetena loengud ja praktikumid, et tutvustada lambavilla laiemaid kasutusvõimalusi (mitte ainult käsitöö materjal), suunata tudengeid lambavilla kui materjali kasutamisele, nõ kastist välja mõtlemisele. Samuti vajalikud uuringud, mille alusel saab teha aretustööd.

Õppeprojektid Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili ja pärandtehnoloogia tudengitega, Eesti Kunstiakadeemia moe- ja tekstiilidisaini tudengitega, Haapsalu Kutsehariduskeskuse tekstiili eriala õpilastega ning Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli tekstiilieriala õpilastega. Koostöö üheks eesmärgiks on kodumaise

ettevõtluse arendamine. Tootearenduse ja -disainiga leida võimalused välisturgudele minna.

Oleme saanud nõusoleku koostööks erinevatelt spetsialistidelt.

Viljandi Kultuuriakadeemia Rahvusliku käsitöö osakonna juhataja **Ave Matsin**, kelle algatusel luuakse väikest villakeskust akadeemia juurde.

Katrin Kabun, kes on kaitsnud diplomitöö “ Lambavillal põhinevast komposiidist sisustusmaterjal”, kus töötati välja komposiitmaterjalist sisustusplaat.

Triin Amur, kes kaitses EKA-s magistritöö “Disainitoodete loomine kohaliku toormaterjali lambavilla baasil”, kus uuriti tänaseid lahendusi ja võimalusi lambavillast toodete valmistamiseks. Vaatluse all oli kogu protsess alates villa pügamisest kuni kangast kootud mantli valmimiseni. Töö põhieesmärgiks lambavilla kasutamise kõrval on kaasata disaineseeme tootmise ringi professionaalseid käsitöömeistrid (eelkõike maapiirkondades), et seega säilitada traditsiooniline tekstiilitootmine ning samaaegselt saavutada ökoloogiliselt võimalikult puhtas kangatootmine.

Tarmo Tamm, kes esindab Tartu Ülikooli Tehnoloogiainstituuti.

8. Tulemused

8.1. Sotsiaalne mõju

Eelnevalt nimetatud tegevused toetavad igati maaelu mitmekesistamist läbi lambapidamise ning lisavad uusi tuluvõimalusi lambakasvatajatele Majandusliku jõukuse kasv ja võimaluste mitmekesistamine on eesmärgina ära märgitud ka „Eesti säästva arengu riikliku strateegia "Säästev Eesti 21" heakskiitmine“ (Vastu võetud 14.09.2005) kavas.

Samuti tekib Eesti käsitöölistel suurem võimalus kasutada kodumaist materjali, mis on kindla kvaliteediga.

Eesti villa väärtustamisega on koostöös Viljandi Kultuuriakadeemiaga võimalus arendada ja pakkuda töökohti Eesti ääremaastikul, mis on vajalik, kui tahame vältida selle tühjenemist. Töökohti loome ka kogu rajatava töötlemissüsteemi erinevatesse protsessi osadesse.

8.2. Villa mõju keskkonnale

Aastas jääb keskkonda 100-150 t villa, mis täna defineeritakse ohtlikuks jäätmeks.

1992 aastal Rio de Janeiro toimunud ÜRO keskkonna ja arengukonverentsil sai juba selgeks, et ressursside vähenemine, keskkonnaprobleemide kasvamine ja sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemine mõjutavad kogu maailma ning seetõttu kutsuti üles kõiki valitsusi ja ühiskondi võtma vastutust eluvõimelise ja säästva arengu eest. Võeti vastu Agenda 21, mis on maailma

jätksuutlikkuse programm. Ka Eestis on kinnitatud riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“ (SE21), mille põhimõtteks on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega.

Arengukava teostumisel muutub vill väärtuslikuks toormaterjaliks. Saame anda oma panuse keskkonnamõju ja globaalse ebaõigluse vähendamiseks. Saame kasutada olemasolevat, põhimõtteliselt ilma keskkonnamõjuta kasvatatud, toormaterjali ning töödelda seda ökoloogiliselt kohapeal. Me ei koorma keskkonda transpordist, pestitsiidide kasutamisest ning töötlemiseks kasutatavate kemikaalidest tuleneva saatega.

„Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030“ sätestab peatüki Visioon ja strateegiad all muuhulgas: „Ressursse kasutatakse palju efektiivsemalt, seda soodustab loodussõbralike tehnoloogiate kasutamine. Tootmise energia- ja materjalimahukus on suhteliselt väike ning jäätmeid tekib minimaalselt. Tootmise areng toimub materjalide taaskasutamise, mitte loodusressursside kasutamise laienemise arvel. Eelistatud on kohalikud tooted ning kohalike taastuvate ressursside kasutamine. Toorme transiit läbi Eesti vastab geopoliitilistele arengutele – nii Eesti oma kui ka sisse toodud toormele antakse siin lisaväärtus“.

Seda kõike toetab otseselt antud arengukava elluviimine.

Töökohti tekib juurde töötlemisprotsessi kui ka toodete edasise tootmisprotsessi juurde. Tänu sellele muutub lambakasvatus kasumlikumaks.

Eelpool nimetatud tegevused toovad kaasa endaga positiivse mõju keskkonnale ning ka majandusele, nagu näeb ette „Säästev Eesti 21“ ja „Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030“.

Lisa 1

Lammaste arv Eestis:

Allikas: PRIA	Seisuga 04.10.2015
HARJUMAA	4577
HIIUMAA	3634
IDA- VIRUMAA	2242
JÕGEVAMAA	2836
JÄRVAMAA	3768
LÄÄNEMAA	5273
LÄÄNE- VIRUMAA	5591
PÖLVAMAA	5845
PÄRNUMAA	6186
RAPLAMAA	6334
SAAREMAA	17999
TARTUMAA	3344
VALGAMAA	7807
VILJANDIMA A	5707
VÖRUMAA	8126
KOKKU	89269

Lammaste arv lähinaabritel:

Balti riikides ja Skandinaavias

Eesti	100000
Läti	100000
Leedu	150000
Soome	120000
Rootsi	610500
Kokku	1080500

Lisa 2

Lambakasvatajate arv Eestis:

Allikas: Eesti Lambakasvatajate Selts	Seisuga 01.01.2015
Kokku lambapidajaid	1880
lambakasvatajat alla 10 utte	751
lambakasvatajat 10– 30 utte	647
lambakasvatajat 31– 50 utte	167
lambakasvatajat 51– 100 utte	168
lambakasvatajat 101–200 utte	95
lambakasvatajat 201–500 utte	40
lambakasvatajat 501–1000 utte	7
lambakasvatajat üle 1000 utte	5

Lisa 3

Töögrupi liikmete nimekiri

Nimi	Ettevõte, amet
Mika Orava	Oü UTTI, Eesti Lambakasvatajate Seltsi liige, töörühma juht
Pille Samberk	
Triin Amur	EKA disainiteaduskonna magister EKA
Ragne Kärner-Neevits	Lambakasvataja, Eesti Lambakasvatajate Seltsi liige
Marge Salumäe	Lambakasvataja, Eesti Lambakasvatajate Seltsi liige
Mehis Tamsalu	Lambapügaja (Oü Jardiines)
Olivia Till	MTÜ Maavillane, Eesti Lambakasvatajate Seltsi liige
Nils Kaivo	Sireli Talu, Eesti Lambakasvatajate Seltsi liige
Erika Pedak	Eesti Tekstiilikunsti Liit, MTÜ Elaan
Ave Matsin	Viljandi Kultuuriakadeemia õppejõud
Tarmo Tamm	Tartu Ülikooli Tehnoloogiainstituut, vanemteadur
<u>Hele Luigujõe</u>	
Katrin Kabun	MTÜ Eesti Maalamba Säilitus- ja Aretusselts
Imbi Lamp	Lambakasvataja, Eesti Lambakasvatajate Seltsi liige
Dagmar Mattiisen	
Anu Raud	Viljandi Kultuuriakadeemia professor
Eda Saaberg	
Imbi Jäetma	LaheMaaLammas
Ingrid Joost	
Harri Moora	Sihtasutus Säästva Eesti Instituut, Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus
Annika Väli	Eesti Lambakasvatajate Selts
Taime Puura	Eesti Lambakasvatajate Selts

Lisa 4

Villa protsess

